

van meer algemene aard. Zoals steeds gaan het stoffelijke en het geestelijke hand in hand. Tot het volgen en bieden van wetenschappelijk onderwijs noopt – daarin is geen onderscheid met alle onderwijs – tweeërlei, dat zich wel tot onderscheiding, niet tot scheiding leent. Men wil mens zijn en moet leven – dit is mijn weergave van de universitaire tweesporigheid: wetenschappelijke aandrift en maatschappelijke gerichtheid – waarbij soms het laatste weinig zorg geeft als gebrekkig wordt doorgedacht. Iemand komt in Nederland doorgaans aan zijn brood, derhalve behoeft er enkel aandacht te zijn voor het zich als mens ontplooien, waartoe het elementaire onderwijs dient en daarna de bij ieders aanleg en te ontplooien werkzaamheid aansluitende opleiding behoort te volgen, zo dat men hoofd voor hoofd een passende bestemming bereikt. De gedachtengang op zichzelf is onberispelijk, is echter een gedachtengang en wordt zowel door de praktijk verstoord als in zijn geldigheid door er aan ten grondslag liggende veronderstellingen beperkt. De voor normaal onderricht tijdelijk of blijvend ongeschikten houd ik buiten beschouwing. Zo spoedig het basisonderwijs wordt verlaten doet zich in sterke mate het meer of minder „knap” gelden. De huidige toestand is dat onze scholen een vrij sterk verstandelijke inslag vertonen, dat zij in zwaarte van de programma’s verschillen, dat de op universiteiten en hogescholen toelopende weg door steeds groter aantallen jongens en meisjes wordt gekozen, maar dat, al klimmen de cijfers van een jaarklasse, er vergeleken met andere westerse landen niet zo velen – en dan meestal uit de hogere milieus – de instellingen voor wetenschappelijk onderwijs betreden. Een voorsprong hebben de verstandelijk begaafden en ruimer zij die geen hinder ondervinden tengevolge van een de school vijandige of onverschillige omgeving of van een aan hetgeen de school zoal geestelijk vraagt en biedt vreemd levensraam. Daar na ommekomst van de lange opleidingstijd in heel wat gevallen vrij ruime verdiensten worden genoten, zij het bij vaak forse inspanning, bevordert het onderwijs maatschappelijke ongelijkheid of neemt het deze niet weg. Een nog ongunstiger aanzien verkrijgt dit alles als eergierige ouders hun kroost al van te voren voor het wetenschappelijk onderwijs bestemmen ook bij matige gaven; er moet in het gezin van een zevenjarige tweeling zijn geroepen door de moeder: „man help eens, de psychiater slaat de staatssecretaris”; de toevoeging dat zij in beide gevallen een geletterd ideaal voor ogen had, is misschien op haar plaats. Engelsen spreken van „crows that think their own birds first”; wij kennen de uitdrukking: „elk meent zijn uil een valk te zijn”, wat op dit ogenblik politiek al erg bedenkelijk is. Feitelijke moeilijkheid levert op dat in dagen van economische achteruitgang de zekerheid van de passende werkkring na de studie er niet is. Een andere